Vastaus kirjalliseen kysymykseen kolmannen juridisen sukupuolen käyttöönotosta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Jani Toivolan /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 568/2017 vp:

> *Ryhtyykö hallitus edistämään sukupuolivähemmistöjen oikeuksia mahdollistamalla kolmannen sukupuolen valitsemisen henkilökortissa ja passissa ja*
>
> *mitkä muut toimenpiteet hallitus näkee tärkeinä sukupuolivähemmistöjen oikeuksien vahvistamiseksi ja*
>
> *miten hallitus aikoo edistää näitä asioita?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Henkilökortti ja passi sisältävät henkilökorttilain (663/2016) 4 §:n ja passilain (671/2006) 5 §:n nojalla tiedon asiakirjan haltijan sukupuolesta ja henkilötunnuksesta. Passin osalta noudatetaan lisäksi kansainvälisiä ICAO:n (International Civil Aviation Organization) suosituksia, jotka mahdollistavat sukupuolen ilmoittamisen merkinnöillä M, F ja X. Suomessa sukupuolta koskevat tiedot saadaan kuitenkin väestötietojärjestelmästä ja sen rakenne määrittää tältä osin myös henkilöllisyystodistusten tietosisältöä.

Henkilön juridinen sukupuoli sisältyy väestötietojärjestelmässä sekä henkilötunnukseen että erilliseen sukupuolta koskevaan tietokenttään. Väestötietojärjestelmän sisällöstä ja henkilötunnuksesta säädetään väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009). Lain 11 §:n mukaan henkilötunnuksen yksilönumero sisältää tiedon henkilön sukupuolesta. Lisäksi väestötietojärjestelmästä annetussa valtioneuvoston asetuksen (128/2019) 2 §:ssä säädetään, että henkilötunnuksen yksilönumeron antamista varten väestötietojärjestelmään talletetaan henkilön sukupuolitiedoksi mies tai nainen.

Valtiovarainministeriö on elokuussa 2017 asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää henkilötunnuksen uudistamista ja valtion takaaman identiteetin hallinnoimista. Työryhmän tulee tehdä ehdotus henkilön yksiselitteisestä identifioimisesta ja siihen liittyvästä yksilöivästä tunnuksesta. Työssä tulee ottaa kantaa myös siihen, voitaisiinko Suomessa ottaa käyttöön neutraali tunnus, josta henkilön sukupuoli ei ilmene. Henkilötunnusta käytetään usein tarkoituksiin, joissa henkilön tunnistaminen tiettyyn sukupuoleen kuuluvaksi ei ole tarpeen tai voitaisiin toteuttaa muilla tavoin. Myös tietosuojan yleiset periaatteet puoltavat sukupuolineutraalia henkilötunnusta.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 568/2017 vp

Sukupuolella on Suomen lainsäädännössä oikeudellisia vaikutuksia. Sukupuoli on merkityksellinen esimerkiksi asevelvollisuuslain (1438/2007), isyyslain (11/2015) ja nimilain (694/1985) soveltamisessa. Mikäli kolmas juridinen sukupuoli otettaisiin yleisesti käyttöön ja sen merkintä väestötietojärjestelmään mahdollistettaisiin, tulisi samassa yhteydessä tarkastella laajasti voimassa olevaa lainsäädäntöä, joka viittaa sukupuoleen tai sukupuolittuneisiin käsitteisiin. Valtiovarainministeriön asettaman työryhmän tehtävänä ei ole yleisesti selvittää sitä, onko sukupuoli myös jatkossa merkityksellinen tieto tai tulisiko väestötietojärjestelmässä mahdollistaa merkintä kolmannesta sukupuolesta. Sukupuolineutraali henkilötunnus olisi kuitenkin konkreettinen toimenpide sukupuolivähemmistöjen oikeuksien vahvistamiseksi.

Transsukupuolisten ihmisten sukupuolen vahvistamisesta säädetään transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetussa laissa (563/2002, ”translaki”). Translaissa säädetään edellytyksistä, joiden täytyttyä henkilön sukupuoli voidaan vahvistaa vastakkaiseksi kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty. Hallitus antoi syksyllä 2015 eduskunnalle esityksen eräiksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi (HE 65/2015 vp), jotka koskevat avioliittolain muuttumista sukupuolineutraaliksi. Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen, jonka myötä translaista poistettiin niin sanottu naimattomuusvaatimus ja tehtiin eräitä muita muutoksia. Lakimuutoksilla pyrittiin muun muassa parantamaan transsukupuolisten itsemääräämisoikeutta. Lakimuutos tuli voimaan 1.3.2017.

Sosiaali- ja terveysministeriössä toimi 6.9.2013–31.12.2014 työryhmä, joka arvioi translain muuttamistarpeita. Työryhmä esitti loppuraportissaan muun muassa, että selvitetään mahdollisuutta muuttaa lainsäädäntöä siten, että henkilö voi ilmoittaa tai tehdä hakemuksen sukupuolensa vahvistamisesta väestötietoihin. Sukupuolta koskevan rekisterimerkinnän muutos voitaisiin tällöin tehdä ilman lääketieteellistä selvitystä transsukupuolisuudesta. Lisäksi työryhmä totesi, että asiassa tulisi ottaa huomioon myös rekisteritietojen luotettavuuden varmistamista koskevat seikat ja lainsäädäntö, jossa annetaan merkitystä henkilön oikeudelliselle sukupuolelle. Hallitus ei ole sopinut selvityksen laatimisesta. Mikäli sukupuolineutraali henkilötunnus toteutuisi, olisi sillä vaikutus myös transsukupuolisten ja intersukupuolisten asemaan.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettuun lakiin (609/1986, jäljempänä tasa-arvolaki) lisättiin vuoden 2015 alusta lukien sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän kielto sekä velvoite tällaisen syrjinnän ennaltaehkäisyyn. Tasa-arvolaissa määriteltiin lain tarkoittama sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu sekä todettiin, että mitä laissa säädetään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvasta syrjinnästä, sovelletaan vastaavasti syrjintään, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen.

Hallitus hyväksyi 16.2.2017 kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman 2017–2019 (Oikeusministeriön julkaisu 9/2017). Toimintaohjelma sisältää hankkeen, joka koskee intersukupuolisten lasten oikeuksia ja kokemuksia (hanke 3.4.1). Hankkeessa selvitetään, miten intersukupuolisten lasten syntymän yhteydessä tehdyt ratkaisut ja lapsuusajan hoidot ovat vaikuttaneet intersukupuolisten henkilöiden elämään. Lisäksi kerätään tietoa hyvistä käytännöistä intersukupuolisten lasten huomioimisesta lasten parissa toimivissa yhteisöissä.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 568/2017 vp

Helsingissä 8.1.2018

Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen